

IN HET SPIEGELPALEIS VAN BOUDEWIJN BÜCH

Biografie van Eva Rovers predikt de nuance

Fabulist en bibliomaan. Eilandverslaafde en Goethedweper. Kinetisch tv-figuur en wittehandschoenen-drager. Dodegek en decadent dichter. Met deze steekwoorden identificeren Boudewijn Büchfans hun idool.

De op 53-jarige leeftijd aan een hartaanval overleden schrijver (1948-2002) – eenzaam tussen zijn tienduizenden boeken – was bij leven meer dan zomaar een hyperenthousiaste boekengoeroe en islofiel. Hij bleek zichzelf te hebben ingemetseld met zelfgecreëerde mythes. Na zijn dood werd hij door sommigen voorgoed van zijn voetstuk gehaald. De ziekelijke jokkebrok had er een handje van om de werkelijkheid flink aan te dikken en dat was een niet zo fraaie ervaring voor wie rechtstreeks met hem te maken kreeg. Toch hebben velen Büch zijn strapatsen vergeven.

Onder meer *Vrij Nederland*-journalist Rudie Kagie pelde postuum een eitje met hem in zijn boek *Boudewijn Büch. Verslag van een mystificatie* (2004). De blufpokerende Büch, die als geen ander ook de media wist in te palmen, raakte opgezadeld met het stigma van “een charlatan”. Hij beweerde bijvoorbeeld drie academische titels te bezitten maar bezocht in werkelijkheid slechts de mulo (meer uitgebreid lager onderwijs). Hij zou in een psychiatrische instelling hebben gezeten, maar het bleek in feite om een vakantiekolonie en sanatorium te gaan waar hij zich weliswaar heel eenzaam voelde. Hij flirtte met pedofilie en homoseksualiteit, maar was seksueel steeds geporteerd voor vrouwen, met namen als Anki, Willemijn, Marianne, Marie-José, Loan of Pauline. Hij voerde een Joodse, door de oorlog getraumatiseerde vader op die zelfmoord zou hebben gepleegd, ook al een fabeltje. Vader Büch was weliswaar tiranniek, maar overleed aan een hartaanval.

De grootste leugen zette hij neer door langdurig te poneren dat hij een voortijdig aan een hersentumor overleden zoontje had, een verhaal dat zijn bedding vond in het tragische *De kleine blonde dood*

Buchs drang om haasje-over te spelen met feit en fictie noemt Rovers ‘autobiografictie’

(1985), zijn wellicht bekendste roman. Maar het kind was helemaal niet de zoon van Büch, wél van een van de vrouwen met wie hij een affaire beleefde. En leven doet het nog steeds, in tegenstelling tot zijn “schepper”.

Is zijn literaire oeuvre overigens bestand tegen de tand des tijds? Misschien herinneren we ons op lange termijn minder zijn vijftig boeken en romans zoals *De blauwe salon* (1981), *De kleine blonde dood* en *Links!* (1986), de talloze Eilanden-boeken of zijn 3.500 columns en krantenstukjes. Maar wel zijn 250 televisieoptredens en reiservaringen in *De Wereld van Boudewijn Büch* en zijn witte handschoentjes waarmee hij kostbare boeken betastte.

De voorbije jaren deemsterde de belangstelling voor het fenomeen Büch langzaam weg, al hield een harde kern Büchfans de vlam brandend. Het leek hoog tijd voor een bijstelling van het duchtig beschadigde beeld. Wie was Boudewijn Büch werkelijk? Kon een biograaf orde op zaken stellen in het woud van mystificaties? En had Büch niet vooral literaire verdichting op het oog? Eva Rovers durfde de handschoen op te nemen, na een oproep van het Boudewijn Büch-genootschap en de Werkgroep Boudewijn Büch-biografie. Ze schreef eerder al een gedegen en gewaardeerde biografie van Hélène Kröller-Müller waarvoor ze de Erik HazelhoffRoelfzema Biografieprijs ontving.¹ Nu kon ze voor het eerst toegang krijgen tot het archief van Büch, dat eerst tot 2030 vergrendeld zou blijven. Zo kreeg ze inzage in 67 dagboeken, ruim 2.000 ontvangen brieven, 1.500 foto's, duizenden knipsels van en over Büch, honderden uren audio- en videomateriaal en dozen vol persoonlijke en zakelijke documenten. Daarnaast ging ze praten met

intimi en vrienden van Büch en kon ze zelfs nog Büchs moeder interviewen.

In haar inleiding stelt Rovers meteen haar ambitie scherp: ze wil het ontstane imago van Büch als eeuwige potsenmaker nuanceren. Ze beklemtoont dat ze met haar boek absoluut “geen psychologisch etiket” wil kleven op de schrijver. Men kan maar beter voorzichtig omspringen met de diagnose van *pseudologia fantastica* die Büch tegenwoordig achtervolgt. Dat begrip schetst een te eenzijdig beeld van Büch, aldus Rovers. Bovendien wordt daarmee voorbijgegaan aan het feit dat hij een “rijkgeschaakte loopbaan” had en wordt ook zijn rol als boekpromotor verdonkeremaand. Rovers wijst erop hoezeer Büch als “culturele alleseter” mensen literair kon “begeesteren”, met zijn “unieke combinatie van kinderlijke verwondering, puberale branie en professorale belezenheid”.

In zijn condoleanceregister noteerden mensen bijvoorbeeld “dat hij hen liet zien dat literatuur leuk kon zijn” of er stonden uitspraken als “hij leerde me reizen zonder bewegen”. Ergens werd hij zelfs de “populairste leraar van het land” genoemd. Wat betreft zijn drang om haasje-over te spelen met feit en fictie – die Rovers met “een gezond wantrouwen” tegemoet trad – spreekt ze liever van het bedrijven van “autobiografictie”: “een nauwelijks te ontwarren verknoping van autobiografie en fictie.” Rovers stelt vast: “Fictieve gebeurtenissen gaf hij als levensfeiten een plek in zijn dagboeken en brieven, om ze later te verwerken in schijnbaar autobiografische gedichten en romans.”

Vanaf de eerste hoofdstukken houdt Rovers de hakbijl klaar om *Wahrheit und Dichtung* uit elkaar te houden. Tegelijk toont ze wel begrip voor Büchs verzinsels, die vaak een komisch aspect bezaten. Dat begon al vroeg: in zijn kinderjaren werd hij bij een concours verkozen tot de tweede mooiste baby van Wassenaar, een eretitel die hij later omsmeedde tot de “mooiste baby van Zuid-Holland”. Als jongetje

had hij altijd al haast en kon hij – ondanks een zekere hoogbegaafdheid – moeilijk bij de les blijven. Het fnuikte zijn schoolcarrière, waardoor hij altijd een autodidact bleef.

Büchs bestaan leek een eeuwige strijd tegen de leegte en een gevecht om aandacht. “De eenzaamheid was deel van zijn missie om te lijden, een romantisch-decadente ingesteldheid dreef hem vooruit”, noteert Rovers. Na zijn jeugd jaren en mislukte schoolcarrière zocht hij soelaas in Leiden, waar hij aansluiting zocht bij Leo van Maris en ook bij Harry G.M. Prick, die lange tijd zijn vertrouweling en mentor werd en zelfs zijn eerste roman *De blauwe salon* duchtig onder handen nam. Prick fungeerde ook regelmatig als geldschieder.

Ook zijn vriendinnen kregen in de gaten dat Büchs fabeldrang grotere proporties begon aan te nemen. Een van zijn geliefden, Willemijn de Jong, schreef in een brief uit 1969, toen hij in Leiden al bekendheid verwierf: “Je wordt volkomen door de anderen geleefd [...] Je hebt een geweldige schijnwereld opgebouwd die straks als een kaartenhuis in elkaar valt. Een schijnwereld waarin je leeft met een imago dat met een zo groot mogelijke moeite en ten koste van alles, desnoods ten koste van het leven, in stand gehouden moet worden.” Profetische woorden, merkt Rovers op. Later zou Büch voortdurend zoveel ballen in de lucht houden dat het hem zelf begon te duizelen. Hij leefde als het ware in een “permanente angst voor ontdekking”. Maar om een schrijver van naam te worden bezat hij te weinig zitvles en misschien ook te weinig talent. De last van het Boudewijn-zijn, bestond eruit dat hij de

Om een schrijver van naam te worden bezat Büch te weinig zitvles en misschien ook te weinig talent

Büchs bestaan leek een eeuwige strijd tegen de leegte en een gevecht om aandacht

Boudewijn Büch, © Nationaal Archief

spotlights nodig had en voortdurende aaien over de bol ambieerde. En wie het niet met hem eens was, viel genadeloos uit de gratie en werd afgeserveerd, al kijken de meesten in Rovers' biografie niet met wrok achterom, eerder met geamuseerde verbazing. Je vraagt je af hoe egotist Büch het er vanaf zou hebben gebracht in het Facebooktijdperk. Zou hij hebben gehunkerd naar likes?

Lange tijd oogde Büch als een troetelboy, een knappe, charmante jongen die iedereen om zijn vingers wond en een ongelooflijke energie uitstraalde. Pas later merkte je hoe hij constant moe oogde, zich overwerkte en slecht at. Hij kampte met een hoge bloeddruk en hartproblemen. "Ik moet weer aan de bak, stukjes schrijven, wat een rotleven", liet hij zich ooit ontvallen na een zoveelste reportage voor de VARA, waarmee zijn bekendheid explodeerde. "Ik heb de keuze tussen keihard doortypen of gek worden", luidde het niet zonder pathos. Maar waarom liet hij zijn echt literaire werk verslonzen? Jeroen Brouwers wierp het hem ooit voor de voeten in een brief uit begin 1985: "Zal ik je eens wat zeggen? Als broer? Houd op met dat gedoe op radio en televisie, ge-interview en stukjesschrijverij...[...] Als ik je zo zie, zie ik: de verdweiling van een authentiek en groot talent. Zak! Ga op je onrustige aars zitten en schrijf je meesterwerk!"

Goed en wel, maar dat fanatieke schrijven van columns en "stukkies" was ook nodig om Büchs boekenmanie te voeden en te financieren. Dag na

dag werden er nieuwe papierbergen binnengesleept in zijn zeventiende-eeuwse pand *De Koning van Zweden* aan de Amsterdamse Keizersgracht. Uiteindelijk zouden er honderdduizend boeken opgestapeld raken in zijn privébibliotheek *Didina et Penguinina*, die geïnspireerd was door het Teylersmuseum in Haarlem, waar hij al op jonge leeftijd zijn ogen uitkeek. Bibliofilie was volgens Büch te vergelijken met "een seksuele hartstocht die net als verliefdheid ervoor zorgt dat een verzamelaar aan niets anders kan denken dan aan het volgende boek". Rovers concludeert erg treffend: "Was eerst de dichter Büch verdrongen door de journalist Büch, en had later de mediapersoonlijkheid het overgenomen van de schrijver: uiteindelijk overvleugelde verzamelaar Büch ze alle vier."

Rovers heeft huzarenwerk verricht door enige klaarheid te brengen in het turbulente bestaan van een kleurrijk karakter. De angst die Büch van jongs af aan koesterde om "een saai voorspelbaar leven in de marge" te leiden, bleek in ieder geval onrecht. *Boud. Het verzameld leven van Boudewijn Büch* is een genuanceerd portret geworden van een man die de waarheid regelmatig de voet lichtte, maar door die fantastiek en verzinsels nooit echt grip op het geluk kreeg.

Passend gaat het boek vergezeld van een soundtrack, na te beluisteren op Spotify of op YouTube. Een goede vondst om ook het belang van popmuziek voor Büch te benadrukken (we denken aan het

memorabele, weliswaar de mist in gegane interview met Rolling Stoneszanger Mick Jagger).

Legt Rovers werkelijk de vinger op het raadsel Büch? Wellicht is dat ijdele hoop. Wie zou daar wel in slagen? Maar een keurige en kundige, met veel bronnen gestaafde biografie – let bijvoorbeeld op de zorgvuldigheid van notenapparaat, bibliografie en register – leverde zij wel af, bovendien in een prettige stijl neergeschreven, met een juiste balans tussen anekdote, citaten en getuigenissen.

Al valt er dan – soms op één en dezelfde pagina – veel vermakelijks én tragisch te lezen, Rovers laat zich niet zomaar meedrijven op de stroom van de Comédie Büchienne. Geregeld voel je hoe ze Boudewijn Büch in bescherming wil nemen tegen de “aria van ontluistering” (woorden van Hanneke Groenteman) die hem na zijn dood trof. Met vuur toont ze hoe uniek hij wel was als jongensachtige boekbevorderaar en encyclopedische vulgarisator. Vergeten we bijvoorbeeld de befaamde dodo niet: “Dankzij die verwondering zorgde Boudewijn ervoor dat de vergeten loopvogel opeens een landelijke bekendheid werd.”

Rovers wijst er fijntjes op dat we misschien opnieuw het vizier mogen richten op zijn boeken, essays of “columns”, ondanks de slordigheid die deze soms kenmerken. Want uit de vroeg gecultiveerde mythe van het schrijverschap vloeide immers al dat andere voort. Dat Rovers zich behendig onthoudt van een uitgesproken oordeel over haar studieobject – iets wat sommige recensenten haar kwalijk nemen – valt inderdaad op.

Toch is het te verantwoorden om als biograaf in dit geval die scheepsladingen paradoxale feiten samen te brengen, ze met elkaar te confronteren én ze voor zich te laten spreken. De lezer mag zelf zijn conclusies trekken uit dit nergens volgepropt ogende boek. Het is me liever dan een biograaf die te veel voorkauwt of pontificaal voor zijn onderwerp gaat staan.

DIRK LEYMAN

EVA ROVERS, *Boud. Het verzamelde leven van Boudewijn Büch*, uitgeverij Prometheus, 575 p.

NOOT

1. INGEBORG WALINGA, ‘Op zoek naar een hoger doel. Helene Kröller-Müller en haar betekenis voor de kunstwereld’, *Ons Erfdeel*, jg. 54 (2011), nr. 4, pp. 167-169.